

- 1
- 2
- 3
- 4 **Regionalt miljøprogram for jordbruket i**
- 5 **Oslo og Viken 2023-2026**
- 6 Regionale miljømål og virkemidler for miljø- og klimaarbeidet i
- 7 jordbruket
- 8

9
10
11
12
13

14

15

16

Forord

17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit. Fusce scelerisque massa eu semper hendrerit. Etiam leo velit, egestas eget aliquam eu, mattis non elit. Praesent in dapibus neque, in egestas ligula. Praesent tristique sagittis purus, vel porta ante sagittis interdum. Cras luctus dictum nunc blandit molestie. Aliquam ut lobortis enim. Ut egestas lobortis dolor, non condimentum justo malesuada eget. In quam odio, viverra sit amet rhoncus vel, tempus eget nisi. Sed tincidunt, est at lobortis varius, lorem nunc consectetur lectus, quis bibendum velit ipsum et enim. Aenean a est eu enim lobortis ultrices ut vitae nunc. Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit.

Integer ac neque a nunc facilisis blandit id sed lacus. Aliquam erat volutpat. Quisque varius massa at sem sagittis, commodo pellentesque lectus luctus. Nunc at est in diam ultrices sollicitudin. Quisque dui massa, suscipit quis neque nec, facilisis pharetra risus. Fusce sed lectus eu magna lobortis adipiscing egestas id orci. Sed porta, ipsum at luctus tristique, magna quam venenatis mauris, ac ornare tellus odio vitae magna. Mauris ultricies ultricies metus, quis ultricies lorem cursus vitae. Integer ac faucibus ante, non consectetur dolor.

Ut int quiaae perum quat ipsus velest, int rese nullatia di dunt que ipis ad eiur? Raectem dit officiam, tes dit modit re molore pa id ut voloriasim si volorem peribusa quiduntius esto is utemole strum, ute doluptae ex exerio. Nam evellabore modit alit et repratquas voluptat. Ectiis magnatus. Ebiti con nusam fugitatis eos cullendunt.

Drammen, 18.10.2022

Navn
tittel

Statsforvalteren i Oslo og Viken

51	Innhold	
52	Forord	2
53	1 Bakgrunn	4
54	2 Innledning.....	5
55	2.1 Nasjonale føringer	5
56	2.2 Landbrukets klimaplan	6
57	2.3 FNs bærekraftsmål	6
58	2.4 Klimamelding.....	6
59	2.5 Økologisk landbruk.....	7
60	2.6 Vannforskriften	8
61	2.7 Regionale miljøkrav.....	8
62	2.8 Naturmangfoldloven.....	8
63	2.9 Viken fylkeskommune sin Landbruksstrategi.....	9
64	3 Landbruket i Oslo og Viken	9
65	3.1 Jordbrukets kulturlandskap.....	10
66	3.1.1 Beite i utmark og innmark.....	11
67	3.1.2 Biologisk mangfold.....	12
68	3.1.3 Kulturminner og kulturmiljøer	12
69	3.1.4 Tilgjengelighet og friluftsliv.....	13
70	3.2 Avrenning til vann	13
71	3.2.1 Tilstanden i vassdragene	13
72	3.3 Jord og jordhelse	17
73	3.4 Utslipp til luft	18
74	3.5 Kjemiske plantevernmidler	18
75	3.6 Miljøavtale og Klimarådgiving	18
76	3.7 Klimatiltak og klimatilpasning	19
77	3.8 Avfall og gjenvinning	19
78	3.9 Teknologisk utvikling.....	20
79	4 Utfordringer for landbruket i Oslo og Viken.....	21
80	5 Økonomiske virkemidler	22
81	6 Regionalt miljøtilskudd for Oslo og Viken.....	23

82	6.1 Bakgrunn inkl. nasjonale målsettinger med ordningen	23
83	6.1 Kulturlandskapstiltak og mål for miljøtema 1-5	23
84	6.2.1 Landbrukets kulturlandskap	24
85	6.2.3 Biologisk mangfold	24
86	6.2.4 Kulturminner og kulturmiljøer	25
87	6.2.5 Tilgjengelighet og friluftsverdier	25
88	6.3 Forurensningstiltak og mål for miljøtema 6-9	25
89	6.3.1 Avrenning til vassdrag og kyst.....	25
90	6.3.2 Utslipp til luft.....	26
91	6.3.3 Kjemiske plantevernmidler.....	27
92	6.3.4 Miljøavtale og klimarådgiving.....	28
93	7 Klima- og miljøprogrammet.....	29
94	7.1 Bakgrunn.....	29
95	7.2 Målsettinger og prioriterte utfordringer 2023-2026	29
96	8 Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL).....	30
97	9 Drenering.....	31
98	10 Nasjonalt utvalgte kulturlandskap i jordbruket	32
99	11 Miljøtiltak utenom støtteordningene i regionalt miljøprogram.....	32
100	11.1 Regionale miljøkrav.....	32
101	11.2 Nydyrking.....	33
102	11.3 Informasjon om miljøvirkemidlene	33
103	11.4 Jordvern	35
104	11.5 Produksjonstilskudd (miljøvirkemiddel).....	35

105
106

107 **1 Bakgrunn**

108 Hvert fylke har egne miljøprogram som skal gi en prioritering av innsatsen mot klima- og
109 miljøutfordringene i fylket. Programmene skal bidra til gjennomføring av klima- og
110 miljøtiltak i jordbruket som er tilpasset regionale ulikheter i driftsforhold og
111 miljøutfordringer. De regionale miljøprogrammene har ordninger og tiltak med
112 tilhørende tilskudd rettet mot foretak.

113 Inneværende programperiode for regionale miljøprogram gjelder fra 2019 til 2022.
114 Regionalt miljøprogram for 2023–2026 skal baseres på oppdatert Nasjonalt
115 miljøprogram og instruks for regionale miljøprogram. Statsforvalterne rullerer og
116 fastsetter regionalt miljøprogram for sitt fylke i samarbeid med regionale bondelag og
117 regionale bonde- og småbrukarlag.

118 Rullering innebærer å vurdere om det er behov for justering av vilkår for eksisterende
119 tiltak, behov for nye tiltak og om enkelte tiltak bør gå ut på grunn av lav måloppnåelse.
120 Vi legger stor vekt på målretting, forutsigbarhet og kontrollerbarhet.

121 Vi minner om at det kan gis føringer i jordbruksoppgjørene i løpet av programperioden
122 som medføre endringer i instruks for regionale miljøtilskudd. Vi kan derfor måtte gjøre
123 endringer også for Oslo og Viken i programperioden 2023-2026.

124

125 2 Innledning

126 2.1 Nasjonale føringer

127 Nasjonalt miljøprogram legger rammene for utforming av de regionale
128 miljøprogrammene. De regionale miljøprogrammene skal gi en målretting av
129 miljøinnsatsen i jordbruket ut over det som er mulig gjennom generelle nasjonale
130 ordninger. Hvert fylke har egne 4-årige miljøprogram som prioriterer innsatsen rettet
131 mot miljøutfordringene i fylket. De regionale miljøprogrammene har tiltak med
132 tilhørende tilskudd til foretak innenfor følgende områder: redusere forurensning til vann
133 og luft, ivareta kulturlandskap og kulturminner, legge til rette for friluftsliv og
134 tilgjengelighet, ivareta biologisk mangfold, utslipp til luft, plantevern, jord og jordhelse
135 (nytt tema i 2023), og miljøavtale og klimarådgiving (nytt i 2021).¹

136 I de regionale miljøprogrammene skal de viktigste miljøutfordringer i fylket beskrives.
137 Med utgangspunkt i disse skal det gjøres prioriteringer av hvordan man vil følge opp
138 med tiltak. Programmet skal også gi føringer for prioriteringer i de kommunale
139 tiltaksstrategiene for bruk av SMIL-midler. De fleste av de økonomiske virkemidlene for
140 et miljøvennlig jordbruk er en del av jordbruksavtalen.

141 Klima- og miljødepartementet har hovedansvaret for å ivareta helheten i regjeringens
142 klima- og miljøpolitikk. Det er etablert seks resultatområder med tilhørende nasjonale
143 mål som skal vise helheten i klima- og miljøpolitikken og synliggjøre at klima og miljø er

---

¹ Prop. 200 S (2020-2021) Endringer i statsbudsjettet 2021 under Landbruks- og matdepartementet (Jordbruksoppjøret 2021 m.m.), kapittel 7.3.4.

144 et ansvar for hele samfunnet. Jordbruket skal bidra til å nå målene innen
145 naturmangfold, kulturminner og kulturmiljø, friluftsliv, forurensing og klima.

146

147 **2.2 Landbrukets klimaplan**

148 Den 21. juni 2019 inngikk Norges Bondelag og Norsk Bonde- og Småbrukarlag en avtale
149 med regjeringa om å redusere klimagassutslippene og øke opptaket av karbon fra
150 jordbruket i perioden 2021-2030. Landbrukets klimaplan viser hvordan et samlet
151 jordbruk gjennom åtte satsingsområder skal nå målet om å kutte klimagassutslipp og
152 øke opptaket av karbon i jord fra 2021 til 2030. [Landbrukets klimaplan kan du lese her.](#)

153

154 **2.3 FNs bærekraftsmål**

155 I 2015 vedtok FNs medlemsland 17 globale mål for en bærekraftig utvikling frem mot
156 2030. Målene gjelder for alle land og legger grunnlaget for en langsiktig og samstemt
157 innsats.

158 Målsetning for matsikkerhet og landbruk er å «Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og
159 bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk». Mer spesifikt omhandler målet å
160 sikre bærekraftige systemer for matproduksjon, robuste praksiser som gir økt
161 produktivitet og produksjon, bidrar til å opprettholde økosystemene, styrker evnen til
162 tilpasning til klimaendringer, ekstremvær, tørke, oversvømmelser og andre katastrofer,
163 og som gradvis fører til bedre jordkvalitet. I Prop. 1 S (2016-2017) kan du lese [mer om](#)
164 [nasjonal oppfølging av bærekraftsmål nr. 2.](#)

165 Du kan lese mer i [Meld. St. 40 \(2020-2021\) Mål med mening – Norges handlingsplan for](#)
166 [å nå bærekraftmålene innen 2030.](#)

167

168

169

170 **2.4 Klimamelding**

171 Parisavtalen fra 2015 har som mål å begrense den globale oppvarmingen til godt under
172 2 grader, og landene skal gjøre det de kan for å holde den til 1,5 grader. FNs klimapanel
173 gir i sin sjette hovedrapport om klimaendringene en mer detaljert vurdering av

174 regionale klimaendringer². To graders global oppvarming gir betydelig økt risiko for
175 alvorlige konsekvenser for økosystemer, mennesker og samfunn over hele verden,
176 sammenlignet med en økning på 1,5 grader. For å begrense oppvarmingen til 1,5 grader
177 må de globale utslippene av klimagasser reduseres med 40-50 % innen 2030
178 sammenlignet med 2010.

179 Landbruket er den største bidragsyteren til verdens matproduksjon, og kan trolig aldri
180 bli helt klimanøytralt. Det er likevel helt nødvendig at jordbruket bidrar til å redusere
181 sine utslipp betraktelig da matproduksjonen bidrar med cirka en tredjedel av verdens
182 globale utslipp. (Kilde: <https://ourworldindata.org/environmental-impacts-of-food>).

183 FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe
184 ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030. Bærekraftsmål nummer 13 er å stoppe
185 klimaendringene. FNs delmål 13.2 er å innarbeide tiltak mot klimaendringer i politikk,
186 strategier og planlegging på nasjonalt nivå, noe som Regionalt miljøprogram for
187 jordbruket er eksempel på. Andre delmål omhandler klimatilpasning og finansiering av
188 klimatiltak i utviklingslandene.

189 **Klimaloven har lovfestet klimamål for Norge**

190 Utslippene av klimagasser skal reduseres med 40 % fra 1990-nivå innen 2030, og Norge
191 skal bli et lavutslippssamfunn i 2050. I februar 2020 meldte regjeringen inn et forsterket
192 klimamål som del av Parisavtalen. Norges nye klimamål er å redusere utslippene med
193 minst 50 % og opp mot 55 % sammenlignet med 1990-nivå. Regjeringen har en ambisjon
194 om at utslippene i 2050 reduseres med 90-95 %. Det må store endringer til i norsk
195 matproduksjon dersom Norge skal klare å bli et lavutslippssamfunn.

196 **Fire promille initiativet**

197 Globalt sett har jorden vår tapt mye karbon gjennom ikke egnede former for
198 landbruksdrift. Ved å ta i bruk nye og klimavennlige metoder for dyrking, konkretisert i
199 det såkalte *Fire promille-initiativet* som ble lansert under klimatoppmøtet i Paris i 2015,
200 kan vi muligens få til en reversering av dette, altså øke jordas karbonlagringsegenskaper
201 og slik kompensere for øvrige utslipp (NIBIO, [Stort potensiale for karbonfangst i jord](#)).

202

203 **2.5 Økologisk landbruk**

204 En nasjonal, tallfestet målsetting for økologisk matproduksjon og forbruk ble fjernet av
205 regjeringen i 2017 med argumentet at økologisk matproduksjon skal være
206 etterspørselsdrevet. Norge er det eneste landet i Skandinavia, og et av få land i Europa,

---

² FNs klimapanel sammenstiller klimarelevant vitenskapelig litteratur

<https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/klima/fns-klimapanel-ipcc/dette-sier-fns-klimapanel/sjette-hovedrapport/>

207 som ikke har en nasjonal målsetning for økologisk matproduksjon og forbruk. År 2020
208 var 4,6 % av Norges jordbruksareal i økologisk drift, inkludert karensareal. Tilsvarende
209 tall for Sverige var 20 % og Danmark 11,7 %. EUs strategi «Farm to Fork», har satt et
210 offensivt mål for økologisk matproduksjon til 30 % i 2030. Dette kommer høyst
211 sannsynlig til å påvirke den norske samfunnsdebatten og øke bevisstheten hos den
212 norske befolkningen for økologisk mat. I Oslo og Viken fylke har representanter fra hele
213 matverdikjeden, gått foran og laget en økologisk handlingsplan for økt økologisk
214 produksjon, omsetning og forbruk. Fokus for planen er å øke **norsk** økologisk
215 matproduksjon og forbruk. Økt offentlig omsetning og forbruk er et annen viktig
216 fokusområde for planen. Du finner den økologiske handlingsplanen her: [Handlingsplan](#)
217 [for økt økologisk produksjon, omsetning og forbruk](#)

218

219 **2.6 Vannforskriften**

220 Vannforskriften følger opp EUs vanddirektiv, og hensikten med forskriften er å sikre
221 mest mulig helhetlig beskyttelse og bærekraftig bruk av vannforekomstene våre. For å
222 oppnå dette, settes det miljømål, som innebærer at alt vann skal ha minst god økologisk
223 tilstand og god kjemisk tilstand, med noen unntak. Dersom en vannforekomst står i fare
224 for å ikke nå miljømålet, er det nødvendig å gjennomføre tiltak. Disse tiltakene blir
225 fastsatt i regionale vannforvaltningsplaner med tilhørende tiltaksprogram.
226 Vannforvaltningsplanene rulleres hvert 6. år. Vi er nå inne i andre planperiode, som
227 varer fra 2022-2027. Arbeidet med de regionale vannforvaltningsplanene blir koordinert
228 av vannregionmyndigheten. I Innlandet og Viken vannregion, er det Viken
229 fylkeskommune som er vannregionmyndighet. Statsforvalteren er miljøfaglig ansvarlig
230 og rådgiver.

231

232 **2.7 Regionale miljøkrav**

233 Forskrift om regionale miljøkrav er et juridisk virkemiddel som er hjemlet i jordloven.
234 Det er statsforvalteren som utformer forskriften i sitt fylke. Miljøkrav er krav som skal
235 redusere erosjon og avrenning fra jordbruket, gjennom å sikre miljøforsvarlig drift av
236 jordbruksareal i områder med sårbare vassdrag. Dette kommer i tillegg til den frivillige
237 tiltaksgjennomføringen. Du kan lese mer om regionale miljøkrav i kapittel 11.1

238

239 **2.8 Naturmangfoldloven**

240 Loven har som formål å ta vare på naturmangfold gjennom bærekraftig bruk og vern.
241 Den gjelder for all natur og omfatter alle tiltak og aktiviteter som berører

242 naturmangfoldet. Naturmangfoldloven har betydning der natur berøres, både for
243 landbruksforvaltningen og utøverne i næringen.

244 Loven inneholder en rekke bestemmelser om bærekraftig bruk og vern som er viktige i
245 arbeidet med en bærekraftig forvaltning av landbrukets ressursgrunnlag. I §§ 7-12
246 fremgår prinsipper for offentlig beslutningstaking ved utøving av offentlig myndighet
247 som berører naturmangfoldet. Dette gjelder både ved utforming av forskrifter,
248 enkeltvedtak, herunder beslutninger om tildeling av tilskudd.

249 Naturmangfoldloven er derfor aktuell for alle saker som berører natur, også regionalt
250 miljøprogram. Prinsippene i naturmangfoldloven retter seg primært mot å unngå
251 utilsiktede belastninger som følge av annen aktivitet. I regionalt miljøprogram vil
252 naturmangfold være et av flere formål for bestemte tilskudd/tiltak.

253 De tre nasjonale målene for naturmangfold er:

- 254 ○ Økosystemene skal ha god tilstand og levere økosystemtjenester,
- 255 ○ Ingen arter og naturtyper skal utryddes og utviklingen til truet og nær truede
256 arter og naturtyper skal bedres,
- 257 ○ Et representativt utvalg av norsk natur skal tas vare på for kommende
258 generasjoner

259 Kulturlandskap og verdifulle naturverdier i landbruksområder skal sikres gjennom et
260 aktivt landbruk, og det skal legges til rette for at virkemidlene i naturmangfoldloven kan
261 virke sammen med virkemidlene i landbruks- og matpolitikken.

262

263 **2.9 Viken fylkeskommune sin Landbruksstrategi**

264 Strategien legger vekt på økt selvforsyning basert på norske ressurser, med tiltak innen
265 blant annet bærekraftig matproduksjon, lokalmat, fôrressurser og beitebruk.

266 [Landbruksstrategi 2021-2030 for Viken fylkeskommune kan du lese her.](#)

267

268

269 **3 Landbruket i Oslo og Viken**

270 I Norge er kun 3 prosent av landarealet jordbruksareal, og bare en tredjedel av dette er
271 egnet til produksjon av matkorn. Stortinget har vedtatt at matproduksjon i Norge skal
272 økes med 20 prosent fram til 2030.

273 Det bor ca. 1.9 millioner mennesker i Oslo og Viken. Ifølge framskrivninger fra SSB, vil
274 befolkningstallet øke med mer enn 17 % frem mot 2050. Oslo og Viken er en av landets
275 viktigste jordbruksregioner med 20 % av landets dyrkede areal, og har noe av landets
276 beste matjord. Særlig står regionen sterkt innen korndyrking, grønnsaksproduksjon,
277 frukt og bær.

278 I Oslo og Viken er det ifølge NIBIOs arealbarometer 2 204 779 dekar jordbruksareal. Av
279 jordbruksarealet i drift i Viken blir 69,0 prosent brukt til produksjon av korn. I Oslo blir
280 39,0 prosent av jordbruksarealet i drift brukt til produksjon av korn. Det er 6 040
281 jordbruksforetak i Oslo og Viken som bruker arealene. Av disse har 2 104
282 jordbruksforetak husdyr. Utviklingen viser at det blir færre, men større bruk.

283 [Arealbarometer for Oslo på NIBIO sin nettside.](#)

284 [Arealbarometer for Viken på NIBIO sin nettside.](#)

285 Landbruksdirektoratet har samlet ulik statistikk på sine nettsider. [Utviklingstrekk i norsk](#)
286 [jordbruk](#), basert på søknader om produksjons- og avløsertilskudd i jordbruket, og
287 [miljøstatistikk som viser oppslutningen rundt flere tilskuddsordninger.](#)

288 Statistikk for blant annet oppslutningen rundt regionalt miljøtilskudd i Oslo og Viken
289 finner du også på [vår nettside under kart, fakta og statistikk.](#)

290

291 **3.1 Jordbrukets kulturlandskap**

292 Jordbrukets kulturlandskap er formet gjennom bosetning og lang tids bruk. Tradisjonell
293 drift med ekstensiv beite og slått har preget landskapet og bidratt til arts mangfold i
294 innmark og utmark. Strukturendring i jordbruket gir overgang til færre, men stadig mer
295 intensive og effektive produksjoner. Samtidig går mindre produktive arealer ut av drift
296 og gror igjen. Disse utviklingstrekkene fører til en reduksjon i de kulturhistoriske
297 verdiene og det biologiske mangfoldet.

298

299

300 *En helhetlig strategi for forvaltningen av kulturlandskapet bygger på disse tre nivåene. | Figur: Miljøstatus*

301

302 Jordbrukslandskapet i Oslo og Viken har stor variasjon, fra særegent seterlandskap,
303 skogrike innsjø, dal- og fjellandskap til intensive jordbruksområder med raviner i
304 leirjordsbygdene i øst, og til kystlandskap med lyngkledd øyer og holmer.

305 Fjell- og dalbygdene har mye grovfôrproduksjon, utmarksbeite og setring. Innsjø og
306 leirjordlandskapet har intensiv kornproduksjon, men også grønnsaks-, frukt- og
307 bærproduksjon.

308

309 3.1.1 Beite i utmark og innmark

310

311 **Utmarksbeite / fjellbeite**

312 Buskerud og Akershus har lange tradisjoner med organisert utmarksbeiting for sau og
313 storfe. Beitedyra slippes fritt på fjellbeiter nordvest i Viken, på skogs- og blandingsbeiter
314 i øvrige deler av Buskerud og i beiteprioriterte områder i lavlandet.

315 Beitebruken er omfattende og setter sitt preg på landskapet. Antall dyr på beite holder
316 seg på et relativt stabilt nivå, men vi ser likevel en økende gjengroing i utmarka og
317 stedvis også på innmarksbeiter. Dette kan blant annet skyldes økte krav til effektiv drift
318 gjennom flere år og er derfor en forventet utvikling.

319 Fjellbeitene er generelt viktige for å hindre gjengroing av gammel beite- og slåttemark
320 og spesielt av seterområdene.

321 **Holmebeite**

322 Øyer og holmer er ofte verdifulle kulturmarksområder og områder for friluftsliv, som
323 man ønsker å holde åpne gjennom beiting. Høye kostnader med frakt av dyr til og fra
324 holmebeite gjør det krevende å skjøtte arealene med beitedyr.

325 **Verdifulle kulturlandskap i innmark**

326 Aktiv jordbruksdrift bidrar til åpne og levende jordbrukslandskap. De spesielt verdifulle
327 kulturlandskapene i innmark i Oslo og Viken er kartlagt som:

- 328 • [Verdifulle kulturlandskap](#)
- 329 • [Utvalgte kulturlandskap i jordbruket \(UKL\)](#)
- 330 • [Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse \(KULA\)](#)

331 **Ravinelandskapet og annet innmarksbeite**

332 På leirjordsbygdene under marin grense utgjør ravinene særegne kulturlandskap med
333 unik landskapsform og økologi. Da tenker vi spesielt på de åpne ravinebeitene. Mange
334 raviner er kartlagt som naturbeitemark med en rekke beitebetingede arter.

335

336 **3.1.2 Biologisk mangfold**

337 Å ivareta biologisk mangfold i jordbrukslandskapet handler om å opprettholde
338 leveområder for planter og insekter, både i utvalgte naturtyper og i hverdagslandskapet.

339 Hva betyr utvalgt naturtype?

340 Ordningen med utvalgte naturtyper innebærer at noen naturtyper får en status som
341 viktigere enn andre naturtyper. Det innebærer også at disse naturtypene skal forvaltes
342 likt, uavhengig av hvem som påvirker dem. Alle skal ta særskilte hensyn til denne
343 naturen når de driver med arealplanlegging eller annen forvaltning. Når en naturtype
344 blir utvalgt, innebærer dette likevel ikke et absolutt vern med forbud mot å gjøre inngrep
345 i naturtypen. Offentlige styresmakter skal imidlertid ta særskilt hensyn til naturtypen når
346 de utøver sin myndighet. Fra før har vi åtte utvalgte naturtyper, jf. [forskrift om utvalgte](#)
347 [naturtyper](#) etter naturmangfoldloven.

348 Det er flere verdifulle naturtyper i jordbrukets kulturlandskap. En oversikt over kartlagte
349 verdier finnes i Naturbase på Miljødirektoratets hjemmesider. Særlig er tradisjonelt
350 drevne slåtte- og beitemark regnet som et av de mest artsrike økosystemene vi har,
351 spesielt for planter og insekter.

352

353 **3.1.3 Kulturminner og kulturmiljøer**

354 Oslo og Viken har en svært høy andel av kulturminner og kulturhistoriske
355 landskapselementer knytta til jordbruksareal. Stølsdriften er en viktig kulturarv som er i

356 tilbakegang, noe som henger sammen med strukturendring i landbruket og
357 mjølkeproduksjonen. I tillegg har Oslo og Viken høy tetthet av gravhauger, steingjerder,
358 og alleer. Dette er synlige historiske spor i landskapet som landbruket kan bevare for
359 allmennheten.

360 Kulturhistoriske landskap av nasjonal interesse (KULA) er nå blitt kartlagt i Viken. [Se](#)
361 [områdene i Viken her.](#)

362

363 3.1.4 Tilgjengelighet og friluftsliv

364 Jordbrukslandskapet er viktig for friluftsliv, for opplevelser og læring. Det er viktig å
365 synliggjøre kulturlandskapet som et miljøgode for allmennheten uten at det går på
366 bekostning av matproduksjonen. Vi opplever at landbruksnæringa i økende grad åpner
367 opp arealer og eiendom, og dermed bruker kulturlandskapsverdiene som et ledd i
368 næringsutviklingen på gården.

369 Sterk vekst i hyttebygging fører til at mange av de beste beitearealene går ut av drift.
370 Brudd på båndtvangs-bestemmelsene grunnet økt hundehold. Gjengroing i seter-
371 /utmarksbeiteområdene gjør utmarka mindre tilgjengelig for friluftsliv.

372 Det er mulig å gi tilskudd til etablering av tursti gjennom ordningen tilskudd til spesielle
373 miljøtiltak i jordbruket. Fylkeskommunen har også egne prosjekter/tilskuddsordninger
374 knyttet til friluftsliv, [blant annet friluftslivets ferdselsårer.](#)

375

376 3.2 Avrenning til vann

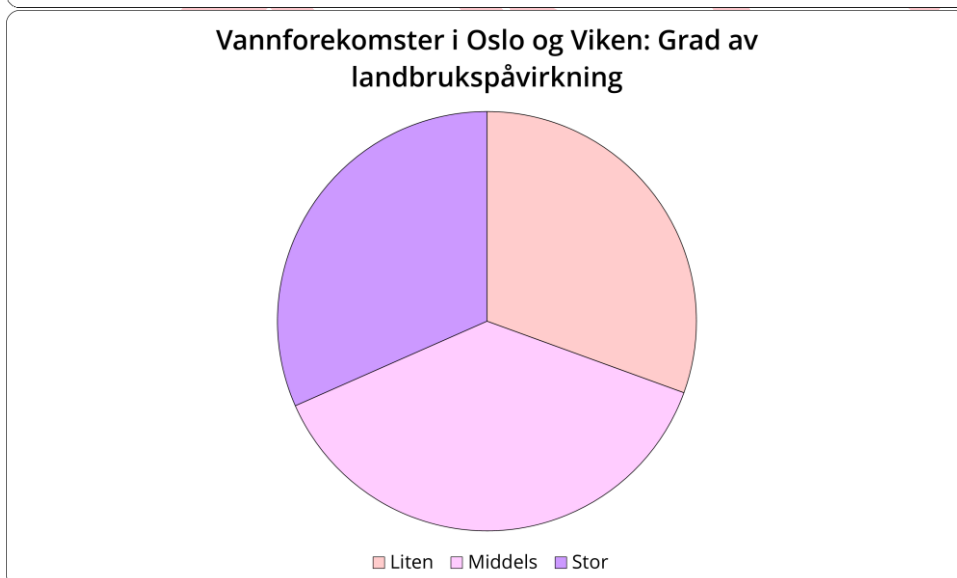
377 Avrenning av vann på overflaten som følge av flom, nedbør, snøsmelting eller en
378 kombinasjon disse, fører til tap av matjord og utarming av næringsinnholdet i jorda. Det
379 foregår også stor avrenning gjennom grøftesystemene både på flate og bratte arealer.
380 Tilførselen av fosfor og nitrogen i vassdragene fører til økt algevekst, i tillegg til at
381 partiklene sedimenterer og slammer ned vannet.

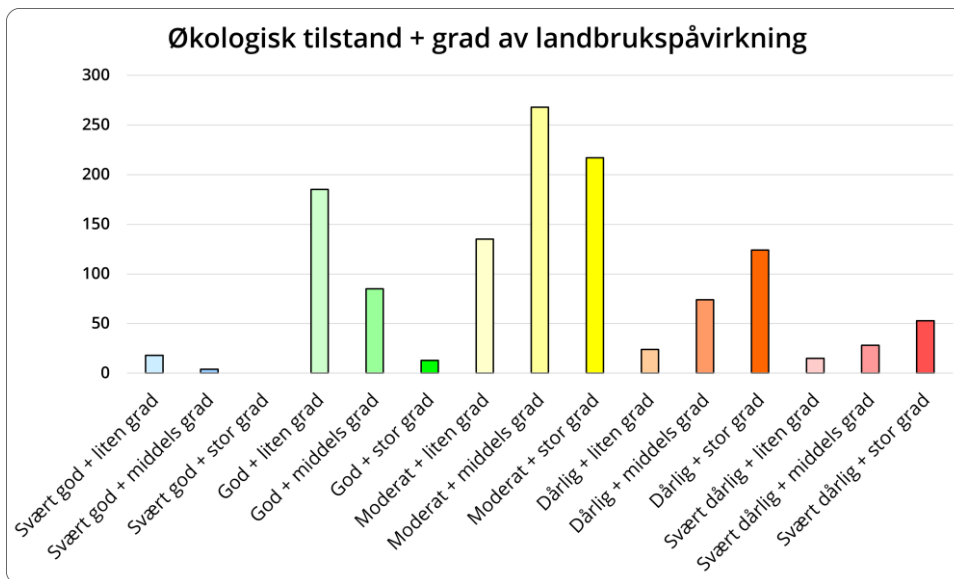
382 3.2.1 Tilstanden i vassdragene

383 Vann-Nett inneholder den mest oppdaterte informasjonen og kunnskapsgrunnlaget om
384 vannmiljøet, og tilstanden i vannforekomstene. Dette er en levende database, noe som
385 vil si at dataene kan oppdateres kontinuerlig. Her finner vi blant annet informasjon om
386 den økologiske tilstanden i vassdragene, og i hvilken grad jordbruket er med på å
387 påvirke denne tilstanden. I Oslo og Viken er svært mange vannforekomster påvirket av
388 avrenning fra jordbruksarealer. Dette gjelder særlig i områder under marin grense.

389 Økologisk tilstand deles inn i fem tilstandsklasser: Svært god, god, moderat, dårlig og
390 svært dårlig. Svært god tilstand kalles også referansetilstand, eller naturtilstand. Det
391 betyr at det er liten eller ingen menneskelig påvirkning på vannforekomsten.

392 Figur 1 viser den økologiske tilstanden i vannforekomstene som ligger helt eller delvis
393 innenfor Oslo og Viken, der det også er registrert påvirkning fra diffus avrenning fra
394 fulldyrka mark (heretter kalt jordbruksavrenning). Figur 2 viser i hvilken grad
395 vannforekomstene påvirkes av jordbruksavrenning. Den siste figuren viser mer detaljert
396 hvordan avrenning fra jordbruksareal påvirker den økologiske tilstanden i
397 vannforekomstene. Alle data er hentet ut fra Vann-Nett, 01. September 2022.

400

401

402 Oslofjorden trenger handling

403 I mars 2021 publiserte regjeringen [«Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med](#)
 404 [et aktivt friluftsliv»](#). Denne planen inneholder 63 tiltak fordelt på 7 innsatsområder, som
 405 alle skal bidra til å gjøre Oslofjorden «ren, rik og tilgjengelig for alle». Store deler av
 406 områdene som drenerer til Oslofjorden har middels eller stor avrenning fra
 407 jordbruksarealer. Et av innsatsområdene som blir trukket frem i planen er derfor å
 408 redusere denne avrenningen.

409 For Oslofjorden er det særlig nitrogenavrenningen som er en utfordring, men fjorden
 410 forurenses også av fosfor, jordpartikler og organisk materiale. Denne forurensningen
 411 fører til at algeveksten i fjorden blir alt for høy, og en konsekvens av dette er at
 412 økosystemene i fjorden blir ødelagt (Staalstrøm, André m.fl. 2021). Alt vannet i Oslo og
 413 Viken havner til slutt i Oslofjorden. Derfor er det nødvendig å innføre gode, målretta
 414 miljøtiltak som både reduserer fosfor- og nitrogenavrenning, i tillegg til tap av matjord.

415 «Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv» (2021) peker på
 416 økologisk funksjonelle kantsoner som et viktig tiltak som reduserer erosjon og forbedrer
 417 vannkvaliteten. Kunnskapsbasert og skånsom skjøtsel av kantsonen er derfor viktig for å
 418 unngå uheldige konsekvenser for avrenning og erosjon, og for å ivareta kantsonens
 419 mange økologiske funksjoner. Finske forsøk viser at vannforekomster med en økologisk
 420 velfungerende kantsone generelt har bedre økologisk tilstand enn vannforekomster der
 421 kantsonen ikke oppfyller de samme funksjonene.

422 Både den frivillige tiltaksgjennomføringen og bruk av regionale forskrifter vil være viktige
 423 virkemidler for å følge opp Oslofjordplanen.

424

425 **Hvordan påvirkes vannkvaliteten av det vi dyrker?**

426 Viken er et "kornfylke" med stor andel planteproduksjon og åpent åkerareal. I alt 48 % av
427 kornet og 28 % av grønnsaker i Norge blir produsert her.

428 Av jordbruksarealet i Viken fylke drives 94 % konvensjonelt og 6 % økologisk. For å bedre
429 vannkvaliteten blir det nødvendig å sette i verk ulike tiltak som reduserer avrenningen
430 fra begge produksjonene. Mye av kornarealene blir jordarbeidet om høsten.
431 Avrenningen er større fra disse arealene enn fra arelene som ligger i stubb.
432 Høstkornareal i xx daa. Tall på omsøkt direktesådd høstkorn xx.

433 Områdene med potet- og grønnsaksdyrking utgjør en relativt liten del av det totale
434 jordbruksarealet i Oslo og Viken. Disse områdene representerer likevel en viktig kilde til
435 vannforurensning ettersom utvasking og avrenning av næringsstoffer, særlig fosfor, og
436 jordtapene er mye større fra grøntproduksjon enn fra for eksempel korndyrking og eng-
437 /beiteområder. En av årsakene til dette er at disse arealene er særlig utsatt for
438 vannerosjon grunnet intensiv drift med jordarbeiding om høsten, og i enkelte
439 produksjoner også flere ganger i sesongen (Bechmann og Øgaard, 2010). I tillegg er det
440 utstrakt bruk av jordvanning i grønnsaksproduksjonene. I noen produksjoner bidrar
441 kjøring med tunge maskiner til jordpakking, f.eks. ved potetopptak, som i tillegg til å
442 forringe jordkvaliteten reduserer jordas infiltrasjonsevne og bidrar til økt
443 overflateavrenning og transport av jord- og næringsstoffer.

444 **Kalksjøer**

445 Kalksjøer er innsjøer, tjern og dammer som er naturlig påvirket av kalk. Dette gir unike
446 livsbetingelser for flere sjeldne kalkkrevende arter. De sjeldne kransalgene trives
447 spesielt godt. Kalksjøer er oppført som sterkt truet på rødlista i tillegg til at de er en
448 utvalgt naturtype. I Oslo og Viken er det enkelte kalksjøer under marin grense i Asker,
449 Ullensaker og Ringerike. I Lunner og Jevnaker finner vi en rekke kalksjøer over marin
450 grense. I henhold til Miljøstatus er kalksjøer sårbare for inngrep og forurensning, og den
451 viktigste trusselen er avrenning av næringssalter fra jordbruket.

452
453 NINA har på oppdrag av Miljødirektoratet sett på eutrofiutviklingen i norske innsjøer. De
454 siste årene har Vannområde Randsfjorden i vannregion Innlandet og Viken hatt størst
455 forverring med hensyn til eutrofi.

456 457 **Klima**

458 Endringer i klima gjør det stadig viktigere å gjennomføre miljøtiltak i jordbruket for å
459 unngå avrenning til vannforekomster. Økt nedbør og større avrenning vil kunne påvirke
460 både overflateerosjon, erosjon i forsenkninger i terrenget (dråg) og erosjon i bekke- og
461 elvekanter.

462

463 3.3 Jord og jordhelse

464 Erosjon og nedbrytning av landbruksjorda har ført til at vi har mistet 25-75 % av det
465 opprinnelige karboninnholdet i jorda. Etter fossile brensler, er utslipp av karbon fra jord
466 den nest største kilden til CO₂ utslipp til lufta.

467 Jordas evne til å lagre, og samtidig redusere utslippet av karbon, øker når forholdet
468 mellom sopp og bakterier i jorda er i balanse. Mer sopp i jorda gjør at karbonet fra
469 fotosyntesen i plantene og jordas biomasse akkumuleres mer effektivt, samtidig som
470 nitrogenfikseringen og plantens næringsopptak generelt blir bedre. I dagens landbruk,
471 tilføres jorda store mengder lett tilgjengelig nitrogen, men lite karbon. I mangel på andre
472 karbonkilder, bruker de jordlevende organismene jordkarbon og humus. Dette fører til
473 at humusinnholdet i jorda går ned, særlig i kombinasjon med jordarbeiding. Tilførsel av
474 små mengder god kompost, er en måte å stimulerer det biologiske mangfoldet i jorda.
475 En god kompost skaper gode leveforhold for jordlevende bakterier og sopp, fordi den
476 har et godt forhold mellom karbon og nitrogen.

477
478 Planter transporterer karbon ned i jorda. Hvert år transporterer kornplanter omtrent
479 150 kg karbon per dekar ned i jorda. Eng- og beiteplanter transporterer 220 kg karbon
480 per dekar ned i jorda årlig. Levende korn- og grasplanter bruker omtrent like lang tid på
481 å flytte den samme mengden karbon ned i rotsystemet og ut til de jordlevende
482 organismene, men fordi grasplantene har lenger vekstsesong, transporterer grasplanter
483 totalt mer karbon til jorden. Underkulturer og fangvekster i korn og grønnsaker bidrar til
484 å forlenge vekstsesongen, og øker mengden karbon som potensielt kan bindes opp i
485 planter og jord. Ved å legge til rette for god rotutvikling og jordhelse, kan vi binde mer
486 karbon og næringsstoff i jorda. Jordlevende organismer, som er grunnlaget for alt liv,
487 trenger karbon i form av organisk materiale for å overleve. Det er de jordlevende
488 organismene som tilfører planten mesteparten av den næring den trenger.

489 Jorden inneholder to til tre ganger så mye karbon som atmosfæren, noe som innebærer
490 at relativt små endringer i innhold av karbon i jord kan ha betydelige effekter på CO₂-
491 innholdet i atmosfæren og klimaet. I tillegg til klimaeffekten, har organisk karbon i jord
492 viktige funksjoner, som for eksempel å lagre og frigjøre næringsstoffer for plantevekst
493 og ved å bidra til en god jordstruktur gjennom aggregatdannelse. God jordstruktur
494 beskytter mot erosjon, holder på mer plantetilgjengelig vann i jord, skaper et gunstig
495 habitat for jordorganismer og derved beskytter jordens biologiske mangfold (NIBIO).

496 Intensiv jordarbeiding har ført til en reduksjon i karboninnholdet i jord, noe som er godt
497 dokumentert. Moldinnholdet i norsk matjord avtar med om lag en (1) relativ % pr år
498 (Riley, NIBIO 2021). Tap av karbon i jord, enten som følge av biologisk nedbrytning eller
499 erosjon, er dessuten en stor trussel mot klima, landbruksjordas produksjonsevne og
500 mot biologisk mangfold. Tap av karbon i jord er en stor utfordring som vil bli ytterligere
501 forverret av en økning i jordtemperatur under klimaoppvarming, noe som kan slå

502 uforholdsmessig sterkt ut i Norge siden vi har kaldt klima og høyt karboninnhold i jord.
503 Det er derfor ønskelig å reversere denne trenden ved å øke karbonbinding i jord, som
504 tiltak både for klima og matproduksjon (NIBIO). Det er viktig å snu denne trenden både
505 med hensyn til matsikkerhet og i forhold til miljø- og klimaproblematikk.

506

507 **3.4 Utslipp til luft**

508 Spredning av husdyrgjødsel fører til tap av både ammoniakk (NH₃) og lystgass (N₂O) til
509 luft. Ammoniakkutslippene fra jordbruket utgjør ca. 90 prosent av de totale utslippene
510 av ammoniakk, og det er derfor viktig å anvende metoder som reduserer dette.

511 De valgte metodene skal bidra til at husdyrgjødsel blir spredd på en mer miljøvennlig
512 måte for å redusere tap av ammoniakk til luft, redusere avrenning av næringsstoffer og
513 reduksjon av luktproblemer knyttet til spredning av husdyrgjødsel. Husdyrgjødsel utgjør
514 ca. 25 prosent av alt nitrogenet som blir brukt i jordbruket. En bedre utnyttelse av
515 husdyrgjødsel bidrar derfor også til å redusere behovet for kunstgjødsel.

516 Bruk av kunstgjødsel fører også til utslipp av lystgass, N₂O, som er en klimagass. (Kilde:
517 <https://www.gjensidige.no/godtforberedt/content/kunstgjoedel-har-flere-ulemper--her-er-losningene>
518 [er-losningene](https://www.gjensidige.no/godtforberedt/content/kunstgjoedel-har-flere-ulemper--her-er-losningene))

519

520 **3.5 Kjemiske plantevernmidler**

521 Rester av plantevernmidler i jord og hagebruksprodukter og utlekking av
522 plantevernmidler til vassdrag gjør tiltak som reduserer bruken av plantevernmidler
523 aktuelt. Ca. 70 % av plantevernmidlene er ugrasmidler. Bruk av plantevernmidler er
524 konstant, men totalt jordbruksareal i drift går ned. Via økologisk jordbruk har
525 ugrasharving og andre tiltak som jorddekking kommet inn som aktuelle alternativer i
526 ugraskampen. Sterkere vektlegging av for eksempel ugrasharving i konvensjonell
527 korndyrking og radrensing i potet og grønnsaker gir en betydelig reduksjon i
528 totalforbruket av plantevernmidler.

529

530 **3.6 Miljøavtale og Klimarådgiving**

531 Miljøavtale skal stimulere til at foretak gjennomfører flere miljøtiltak, som i kombinasjon
532 gir større gevinst enn enkelttiltak. Miljøavtale har i inneværende planperiode hatt en
533 svært sparsom oppslutning. Det ligger et stort potensial i denne, men vi må tenke
534 annerledes slik at vi får ønsket oppslutning om ordningen.

535 Økt satsing på klimarådgiving er den del av Landbrukets klimaplan mellom
536 organisasjonene i jordbruket og staten fra 2019. Jordbruksavtalepartene bestemte at

537 klimarådgeving skulle inn i alle regionale miljøprogram fra 2021. Tiltaket skal stimulere til
538 kunnskapsoppbygging hos bonden om klimagassutslipp, karbonbinding og
539 klimatilpasning, med sikte på å få gjennomført klimatiltak i jordbruksproduksjonen på
540 sitt foretak.

541 **3.7 Klimatiltak og klimatilpasning**

542 Landbruket vil berøres direkte av klimaendringer og står overfor store utfordringer.
543 Utfordringene vil i stor grad være knyttet til ekstremvær, tørke og økt forekomst av
544 plante- og dyresykdommer som kan redusere produktiviteten. Generelt forventes det
545 økt nedbør som vil kunne gjøre dyrkings- og innhøstingsforholdene vanskeligere. Skog
546 og våtmark vil ha en viktig funksjon for å forhindre skred og flom. Samtidig kan mildere
547 klima med mer nedbør og lengre vekstsesong gi positive endringer med økt
548 matproduksjon og mulighet for nye vekster.

549 Norsk klimaservicesenter (KSS) har samlet det nasjonale kunnskapsgrunnlaget om et
550 klimarobust samfunn. I «Klima i Norge 2100» – rapporten finner du informasjon om
551 hvordan klimaet er forventet å endre seg fram mot år 2100. [Rapporten kan du lese på](#)
552 [KSS sin nettside](#). Det er videre lagd en klimaprofil for hvert av de tidligere fylkene.
553 Klimaprofilene gir et kortfattet sammendrag av dagens klima, forventede
554 klimaendringer og klimautfordringer. Klimaprofilene [for Buskerud, Oslo og Akershus, og](#)
555 [Østfold kan du lese på nettsiden til KSS](#). Klimaendringene vil for Oslo og Viken særlig
556 føre til behov for tilpasning til kraftig nedbør og økte problemer med overvann;
557 endringer i flomforhold og flomstørrelser; jordskred og flomskred, samt havnivåstigning
558 og stormflo.

559 Tradisjonelle erosjonssikringstiltak som forebygging av elvekanter, utføres nå i mindre
560 grad for å beskytte landbruksjord, ettersom hovedmålet for denne typen tiltak er vern
561 av liv, eiendom og infrastruktur. Aktuelle tiltak mot skader på jordbruksareal er
562 fordrøying av vannet for å redusere flomtoppene, riktig dimensjonert drenering og
563 opprensning av rør og bekkeløp. Beskyttelse av bekke- og elvekanter kan være aktuelt
564 for å hindre erosjon og fare for kvikkleireskred.

565 Det er laget flomfarekart (flomsonekart) for flere vassdrag. De er tilgjengelig digitalt på
566 NVEs kartkatalog.

567 **3.8 Avfall og gjenvinning**

568 [Evt. Landbruksplast https://www.ssb.no/natur-og-miljo/artikler-og-](https://www.ssb.no/natur-og-miljo/artikler-og-publikasjoner/_attachment/410151?_ts=16fc1fc8730)
569 [publikasjoner/_attachment/410151?_ts=16fc1fc8730](https://www.ssb.no/natur-og-miljo/artikler-og-publikasjoner/_attachment/410151?_ts=16fc1fc8730)

570 Landbruksnæringen er generelt svært god til å resirkulere landbruksplast. Ifølge SSB er
571 oppslutningen om resirkulert avfall fra husholdninger i 2019 på 40 %. Næringslivet er
572 noe bedre med rundt 50-60 % resirkulering, mens resirkulering av plast i landbruket lå

573 opp imot 90 % i 2020 ifølge Grønt Punkt. En omfattende kartlegging viser likevel at 70 %
574 av makroplasten som er funnet i elver stammer fra rundballeplast. Resirkulering av
575 landbruksplast i vår region er.....

576

577 **3.9 Teknologisk utvikling**

578 Landbruket har hatt en rivende teknologisk utvikling siste tiåra. Det er ingen grunn til å
579 tro at det vil stoppe opp. Utviklingen videre vil trolig foregå etter (minst) to spor:

- 580 1. Fortsatt større og mer effektive maskiner som brukes på store bruk og de store
581 arealene
- 582 2. Mer utvikling av små, førerløse maskiner (selvkjørende roboter eller lignende)
583 som kan arbeide hele døgnet under gitte værforhold, både utendørs og
584 innendørs (drivhus, tunneller)

585 Overvåking av jordbruksarealene vil i økende grad baseres på satellittdata, bruk av
586 droner o.l., i tillegg til at bonden observerer veksten og utviklingen av den. Bonden vil i
587 større grad også kunne bruke hjelpemidler som kan observere utvikling av veksten
588 tidligere enn det bondens øyne selv klarer å observere. Typisk hjelpemiddel her vil
589 kunne være håndholdte N-sensorer som måler nitrogeninnholdet i veksten eller
590 tilsvarende utstyr.

591 Den teknologiske utviklingen vil styres av flere forhold:

- 592 - Ønske om større avlinger med bedre kvalitet og bedre økonomisk drift
- 593 - Ønske om lavere kostnader og bedre økonomisk drift
- 594 - Miljømessige krav til driften av arealene, bla for å redusere forurensing
- 595 - Andre forhold

596

597

598

4 utfordringer for landbruket i Oslo og Viken

Miljøtema	Utfordringer	
	Over marin grense	Under marin grense
Kulturlandskap	Færre beitedyr. Gjengroing av beitemark, marginalt og/eller bratt areal går ut av bruk. Press på arealene fra blant annet hytteutbygging.	Færre beitedyr. Gjengroing av jordbruks- og beitelandskap, både utmark og innmarksbeiter, for eksempel ravinedaler. Endret arealbruk som følge av intensiverte driftsformer reduserer kantsoner, åkerholmer og annet restareal. I tillegg fører stort press på arealene til nedbygging og fragmentering av beiter og noe igjenfylling av ravinedaler. Kostnadskrevenne å flytte dyra med båt ut til holmer og øyer.
Biologisk mangfold	Gjengroing av gammel beite- og slåttemark	Færre foretak og redusert beitebruk fører til mer ujevn skjøtsel av de de kulturpåvirka naturtypene og andre leveområder for planter og insekter. Endret arealbruk som følge av intensiverte driftsformer.
Kulturminner og kulturmiljøer	Endret arealbruk, gjengroing og forfall av kulturmiljøer, redusert seterbruk, utbygging av hytteområder.	Oppdyrking og utbygging, redusert beitebruk, forfall av kulturmiljøer og andre kulturminner. Endret arealbruk som følge av intensiverte driftsformer. Gjødsling, oppdyrking og intensivert drift forringer leveområder for insekter. Skjøtsel og tilrettelegging av biotoper. Manglende transportårer i monokulturlandskap - ettårige blomster.
Friluftsliv	Sterk vekst i hytteutbygging fører til at mange av de beste beitearealene går ut av drift. Gjengroing i seter-/utmarksbeiteområdene. Brudd på båndtvangs-bestemmelsene grunnet økt hundehold.	Store sammenhengende jordbruksarealer reduserer tilgjengeligheten. Gjengroing i utmarksbeiteområdene gjør utmarka mindre tilgjengelig for friluftsliv. Barrierer mot dyrka mark. Endret arealbruk som følge av intensiverte driftsformer. Stor befolkningstetthet, press på arealene, ønske om et tilgjengelig kulturlandskap.
Avrenning til vann		Svært mange vannforekomster er påvirket av avrenning fra jordbruksarealer. Dette gjelder særlig i områder under marin grense. Særlig er nitrogenavrenningen en utfordring for Oslofjorden, men fjorden forurenses

		også av fosfor, jordpartikler og organisk materiale.
Utslipp til luft	Tap av ammoniakk og lystgass til luft.	Tap av ammoniakk og lystgass til luft.
Plantevern	Bruk av plantevernmidler er konstant, men jordbruksareal i drift går ned.	Bruk av plantevernmidler er konstant, men jordbruksareal i drift går ned.
Jord og jordhelse		Jorda tilføres for mye lett tilgjengelig nitrogen og for lite karbon. Intensiv jordarbeiding reduserer karboninnholdet (humus) ytterligere. Tap av jordkarbon reduserer matjordas produksjonsevne og økosystemtjenester - som klima, biologisk mangfold og avrenning av jord og næringsstoffer.
Miljøavtale og klimarådgiving	Få foretakene til å gå kurs for å gjennomføre klimatiltak	Få foretakene til å gå kurs for å gjennomføre klimatiltak

601

602

603 5 Økonomiske virkemidler

604 Det finnes både juridiske og økonomiske virkemidler for å ivareta jordbrukets
605 sektoransvar for miljø. En gjennomgang av miljøvirkemidlene i 2015 peker på at
606 miljøutfordringene i jordbruket er sammensatt og at virkemidlene ikke fungerer isolert,
607 men i sammenheng ved at de bygger på, utfyller og balanserer hverandre. Virkemidlene
608 søker derfor hver for seg og i sammenheng å oppnå en helhetlig miljøinnsats.

609 De økonomiske virkemidlene med miljøformål i jordbruket på nasjonalt nivå:

610 Areal- og kulturlandskapstilskudd, Tilskudd for dyr på beite, Tilskudd for
611 bevaringsverdige husdyrraser, Tilskudd for økologisk landbruk og utviklingstiltak,
612 Tilskudd for levering av husdyrgjødsel til biogassanlegg, Klima- og miljøprogrammet,
613 Prosjektstøtte for oppfølging av handlingsplan for plantevernmidler, Tilskudd for
614 genressurstiltak, Forskningsmidler

615 På regionalt nivå har vi i hovedsak regionale miljøtilskudd og klima- og
616 miljøprogrammet.

617 Lokalt nivå, kommunal forvaltning, har disse tiltakene:

618 Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL), Tilskudd for drenering, Tilskudd for tiltak i
619 beiteområder og Utvalgte kulturlandskap og verdensarvområder.

620

621

622 **6 Regionalt miljøtilskudd for Oslo og Viken**

623 **6.1 Bakgrunn inkl. nasjonale målsettinger med ordningen**

624 Ordningene brukes der det er behov for særskilt miljøinnsats. Tiltakene er knyttet til
625 målene i Nasjonalt miljøprogram og er fordelt på de ni ulike miljøfaglige områdene, som
626 vist under. Tilskuddene er rettighetsbasert og blir tildelt foretak i etterkant av at de har
627 utført et tiltak.

628 *Kulturlandskap:* Tiltakene skal bidra til å ivareta det tradisjonelle kulturlandskapet utover
629 det en oppnår gjennom nasjonale ordninger. Drift av bratt areal og drift av beitelag skal
630 bidra til å opprettholde tradisjonell drift, mens beiting og slått av verdifulle
631 jordbrukslandskap skal bidra til å ivareta mer spesielle kulturlandskapsverdier.
632 Åkerholmer og gårdsdammer er særegne landskapselementer i kulturlandskapet som
633 bør søkes ivaretatt, også av hensyn til biologisk mangfold.

634 *Biologisk mangfold:* Tiltakene skal bidra til å ivareta utvalgte og trua naturtyper, samt
635 andre biologisk verdifulle arealer i jordbruket. De skal også tilrettelegge for beiting og
636 hekking av fugl på jordbruksarealer.

637 *Kulturmiljøer og kulturminner:* Tiltakene skal bidra til å synliggjøre spor i landskapet etter
638 tidligere tiders jordbruksdrift og bosetting, slik som gravminner og rydningsrøyser, samt
639 til å opprettholde tradisjonelle driftsformer som seterdrift.

640 *Friluftsliv og tilgjengelighet:* Tiltakene skal bidra til å ivareta allmenhetens tilgang til
641 jordbrukets kulturlandskap ved å holde stier på jordbruksareal åpne.

642 *Avrenning til vann:* Formålet med tiltakene er å redusere avrenning av næringsstoffer og
643 partikler til vassdrag og kyst. Tiltakene er viktig for å oppnå målene etter
644 vannforskriften.

645 *Utslipp til luft:* Tiltakene skal bidra til å redusere utslipp av ammoniakk og lystgass
646 gjennom miljøvennlige gjødslingsmetoder. Tiltakene kan også være viktig for å redusere
647 avrenning av næringsstoffer til vann.

648 *Plantevern:* Tiltakene skal bidra til å redusere bruk av kjemiske plantevernmidler
649 gjennom alternativ ugrasbekjempelse.

650 *Jord og jordhelse:* Nytt tema fra 2023

651 *Miljøavtale og klimarådgiving:* Tiltaket skal bidra til å gi større miljøgevinst ved at foretak
652 gjennomfører en kombinasjon av tiltak som gir god miljøeffekt.

653 **6.1 Kulturlandskapstiltak og mål for miljøtema 1-5**

654 Prioriterte områder for de ulike tiltakene under miljøtemaene ovenfor (kapittel 6.2)
655 kommer frem av forskriften.

656 Fjellområder over vernskoggrensa
657 Øyer og holmer langs kysten og i innsjøer (ikke et eget kartlag)
658 Ravinebeiter (ikke kartlagt)
659 Verdifulle kulturlandskap
660 Nasjonalt utvalgte kulturlandskap i jordbruket (UKL)
661 KULA-områder

662 Biologisk verdifulle arealer:
663 Verdifull naturtype registrert i miljødatabasen naturbase (DN-13, NIN) og registrert som
664 innmarksbeite i AR5 (Gårdskart)

665

666 6.2.1 Landbrukets kulturlandskap

667 I regionalt miljøprogram 2019-2022 definerte vi hovedutfordringen i Oslo og Viken til å
668 være *Gjengroing av jordbruksområder, Tap av kulturlandskapselementer*. Hovedmålet var
669 den gang *Bidra til å holde kulturlandskapet åpent, Bidra til å ivareta særegne*
670 *kulturlandskapselementer*. Hovedmålet er det samme for perioden 2023-2026.

671 Tiltakene vi har hatt i inneværende periode er Drift av bratt areal, Drift av beitelag,
672 Beiting av verdifulle jordbrukslandskap i innmark, Beiting av verdifulle
673 jordbrukslandskap i utmark, Slått av verdifulle jordbrukslandskap og Skjøtsel av
674 gårdsdam. Disse tiltakene er videreført i nasjonal forskriftsmal, med mindre justeringer.

675 Vi viderefører tiltakene i forskrift for ny fireårsperiode med mindre justeringer. Det er
676 ønskelig å også ivareta de arealene som er under 5 dekar. Nedre grense for antall dekar
677 som utløser tilskudd tas derfor ut. Krav til beitelengde, beitetrykk er presisert i en
678 gjennomgående definisjon i forskriften. Vi mener disse endringene er med på å nå
679 hovedmålet vi setter for perioden 2023-2026.

680 6.2.3 Biologisk mangfold

681 I regionalt miljøprogram 2019-2022 definerte vi hovedutfordringen til å være *Tap av*
682 *biologisk mangfold og variasjon i jordbrukslandskapet*. Hovedmålet var den gang *Bevare og*
683 *legge til rette for biologisk mangfold i et variert jordbrukslandskap*. Hovedmålet har ikke
684 endret seg i løpet av fireårsperioden, og vi viderefører dette.

685 Tiltakene vi har hatt i inneværende periode er Slått av slåttemyr og slåttemark, Skjøtsel
686 av biologisk verdifulle arealer, Skjøtsel av styvingstrær og Soner for pollinerende
687 insekter. Disse tiltakene er videreført i nasjonal forskriftsmal, hvor spesielt tiltaket rettet
688 mot pollinerende insekter er endret.

689 Vi viderefører tiltakene i forskrift for ny fireårsperiode, men presiserer naturtypene på
690 en annen måte for tiltaket skjøtsel av biologisk verdifulle områder. Når det gjelder Soner
691 for pollinerende insekter er det ønskelig å utvide dette til å gjelde skrinne arealer
692 utenfor jordbruksareal. I tillegg ønsker vi å ta bort kombinasjonsmuligheten mot
693 vannmiljøtiltak. Vi ser at det er krevende å få gode pollinerende soner på næringsrik jord
694 som dråg og kantsoner mot vann og vassdrag ofte er.

695 6.2.4 Kulturminner og kulturmiljøer

696 I regionalt miljøprogram 2019-2022 definerte vi hovedutfordringen til å være *Tap av*
697 *kulturminner, nedgang i antall setre*. Hovedmålet var den gang *Bidra til å bevare*
698 *kulturminner og kulturmiljøer Synliggjøre og øke bevisstheten rundt kulturhistoriske verdier i*
699 *jordbrukets kulturlandskap*. Hovedmålet videreføres ei ny fireårsperiode, da vi mener
700 dette fortsatt er det viktigste.

701 Tiltakene vi har hatt i inneværende periode er Drift av seter, Skjøtsel av enkeltstående
702 automatisk fredede kulturminner og Skjøtsel av steingjerder, bakkemurer, trerekker og
703 alléer. Disse tiltakene er videreført i nasjonal forskriftsmal uten spesielle endringer.

704 Vi mener det er riktig at disse tiltakene videreføres i ny fireårsperiode. I tillegg foreslås
705 Besøksseter som nytt tiltak i forskriften, men da som et tillegg for de som allerede
706 oppfyller vilkårene for å få tilskudd til Drift av seter. **Næringsutvikling.**

707 6.2.5 Tilgjengelighet og friluftsverdier

708 Oslo og Viken er den mest befolkede regionen i landet. Det ville derfor ikke vært
709 unaturlig å tilrettelegge mer for «grønn infrastruktur». Samtidig ser vi at økt
710 tilrettelegging også kan ha sine ulemper med tanke på matproduksjon. I dialog med
711 næringsorganisasjonene kom det også opp ulike meninger rundt tiltaket i nasjonal
712 meny. Det i sammenheng med en begrenset pott med tilskuddsmidler gjør at vi heller
713 ikke i ny fireårsperiode tar inn dette tiltaket i forskriften.

714

715 6.3 Forurensningstiltak og mål for miljøtema 6-9

716 De mest intensive jordbruksarealene er under marin grense og drenerer til Oslofjorden.
717 Prioritert område for forurensningstiltak i regionalt miljøprogram 2019-2022 videreføres
718 for regionalt miljøprogram 2023-2026. Det vil si jordbruksareal under marin grense. I
719 tillegg til nedbørsfelt i Jevnaker, Lunner og Eidsvoll kommuner, der vannforekomstene
720 har dårlig miljøtilstand og stor påvirkning fra landbruk.

721

722 6.3.1 Avrenning til vassdrag og kyst

723 I regionalt miljøprogram 2019-2022 definerte vi hovedutfordringen til å være *Erosjon og*
724 *avrenning av jord, næringsstoffer og plantevernmidler fra jordbruksarealer*. *Jordpakking,*

725 *Redusert humusinnhold, jordstruktur og jordkvalitet. Hovedmålet var den gang Begrense*
726 *erosjon og avrenning av jord, næringsstoffer og plantevernmidler fra jordbruksarealer for å*
727 *bidra til god økologisk tilstand i vannforekomstene, Gjennomføre riktig gjødslingsstrategi i*
728 *forhold til avling, vekst og driftsform, Forbedre jordkvaliteten.*

729 Siden den gang har jord og jordhelse blitt eget miljøtema i nasjonalt miljøprogram, og
730 fangvekstordningene har blitt flyttet til det miljøtemaet. Hovedutfordringen vår er
731 fortsatt at svært mange vannforekomster påvirkes av avrenning fra jordbruksarealer.
732 Dette gjelder særlig i områder under marin grense. Særlig er nitrogenavrenningen en
733 utfordring for Oslofjorden, men fjorden forurenses også av fosfor, jordpartikler og
734 organisk materiale. Hovedmålet vårt for perioden 2023-2026 er å begrense erosjon og
735 avrenning av jord, næringsstoffer og plantevernmidler fra jordbruksarealer for å bidra til
736 god økologisk tilstand i vannforekomstene.

737 Tiltakene vi har hatt i inneværende periode er Ingen jordarbeiding om høsten, Gras på
738 arealer utsatt for flom og erosjon, Ingen jordarbeiding på flomutsatte arealer,
739 Direktesådd høstkorn og høstoljevekster, Fangvekst som underkultur, Fangvekst sådd
740 etter høsting, Grasdekte vannveier og grasstriper i åker, Grasdekt kantsone i åker og
741 Fangdam. Disse tiltakene er videreført i nasjonal forskriftsmal, men de to
742 fangvekstordningene ligger nå under miljøtema jord og jordhelse. Det er noen endringer
743 i tiltaksklasser, blant annet åpning for å tillate lett høstharving ved direktesåing av
744 høstkorn og høstoljevekster.

745 Vi viderefører tiltakene i forskrift for ny fireårsperiode, da vi mener disse er målrettet
746 utfordringene vi har. De to fangvekstordningene flytter plassering i forskriften. Vi mener
747 det er riktig å ta i bruk begge tiltaksklassene for direktesådd høstkorn og
748 høstoljevekster. Det regionale handlingsrommet for tiltaket Grasdekte kantsoner i åker
749 oppfatter vi noe snevrere enn tidligere, og området tilskuddet gjelder for i perioden
750 2023-2026 er under marin grense. I dialogmøte med næringsorganisasjonene med flere
751 kom det ønske om å ta inn tiltaket Kantsone i eng i forskriften. Da vil kantsonen mot
752 vassdrag bli værende over tid på arealer med vekstskifte.

753

754 6.3.2 Utslipp til luft

755 I regionalt miljøprogram 2019-2022 definerte vi hovedutfordringen til å være *Tap av*
756 *næringsstoffer (nitrogen, metan, ammoniakk og lystgass) til luft, Lavere karbonlagring i jord,*
757 *Høyt CO2-utslipp. Hovedmålet var den gang Gjennomføre riktig gjødslingsstrategi i forhold*
758 *til avling, vekst og driftsform, Hindre tap av næringsstoffer fra husdyrgjødsel og kunstgjødsel.*
759 *Mer organisk materiale i jorda. Hovedmålet vårt for perioden 2023-2026 er å redusere tap*
760 *av næringsstoffer fra husdyrgjødsel og kunstgjødsel til luft.*

761 Tiltakene vi har hatt i forskriften i perioden 2019-2022 har vært Nedfelling eller
762 nedlegging av husdyrgjødsel og Spredning av husdyrgjødsel med tilførselsslange. Disse
763 er videreført i nasjonal meny, men nedlegging eller nedfelling har endret fra å være ett
764 til å bli to separate tiltak. Det er i oppdatert nasjonal meny mulig å bruke fire
765 tiltaksklasser for tiltaket nedlegging av husdyrgjødsel. I vår forskrift vil vi bruke
766 tiltaksklassene nedlegging i voksende kultur ved flere spredninger, nedlegging og
767 nedmolding innen 2 timer i åpen åker og nedlegging og nedmolding innen 18 timer i
768 åpen åker. For tiltaket nedfelling av husdyrgjødsel er det tre mulige tiltaksklasser.
769 Tiltaksklassene vi tar i bruk er nedfelling i voksende kultur, nedfelling i voksende kultur
770 ved flere spredninger og nedfelling i åpen åker. Spredning av husdyrgjødsel ved bruk av
771 tilførselsslange forutsetter at foretaket har brukt metoden nedlegging eller nedfelling.
772 Tilførselsslange må ha vært brukt ved alle spredninger av husdyrgjødsel på arealet. Vi
773 viderefører tiltakene i forskriften for 2023-2026, men med noen flere tiltaksklasser.

774 6.3.3 Kjemiske plantevernmidler

775 I regionalt miljøprogram 2019-2022 definerte vi hovedutfordringen til å være *Helse- og*
776 *miljørisiko ved plantevernmiddelrester på avveie*. Hovedmålet var den gang *Redusert bruk*
777 *av kjemiske plantevernmidler Forebygge og hindre at plantevernmiddelrester kommer på*
778 *avveie*

779 Tiltakene vi har hatt i forskriften i perioden 2019-2022 er Ugrasharving i åker og
780 Ugrasbekjempelse i radkulturer. De er videreført i nasjonal meny, men med endrede
781 titler, Ugrasharving i korn og frøvekster og Mekanisk ugrasbekjempelse i radkulturer. De
782 videreføres i forskriften for 2023-2026.

783 6.3.4 Jord og jordhelse

784 Jord og jordhelse er nytt miljøtema fra 2023. Vi har definert hovedutfordringen for
785 jordbruket i Oslo og Viken til å være: Jorda tilføres for mye lett tilgjengelig nitrogen og for
786 lite karbon. Intensiv jordarbeiding reduserer karboninnholdet (humus) ytterligere. Tap
787 av jordkarbon reduserer matjordas produksjonsevne og økosystemtjenester - som
788 klima, biologisk mangfold og avrenning. Hovedmålet er å forbedre jordhelse ved tiltak
789 som øker moldinnholdet og bedrer jordstrukturen.

790 Det finnes tiltak som er mer effektive for økt karboninnholdet i jord, men bruk av
791 dekkvekster er trolig den sikreste og letteste måten å øke karbonlagring på korn- og
792 grønnsaksarealene våre. Det er viktig å bruke plantearter og sorter som er best tilpasse
793 norske forhold (NIBIO rapport - Muligheter og utfordringer for økt karbonbinding i
794 jordbruksjord, 2019.) Man bør også etterstrebe mest mulig mangfold i
795 fangvekstblandinger. Hver plantearter «fører» sin egen jordbiologi. Vi tar derfor inn tiltaket
796 Fangvekster med høy diversitet i forskriften. Dette er et tiltak som forutsetter fangvekst,

797 men kan utløse mer tilskudd for de foretakene som velger å bruke en frøblanding med
798 minst tre plantefamilier.

799 Ett annet tiltak som vil ha effekt over tid er bruk av kompost (i voksende plantebestand).
800 God kompost øker moldinnholdet i jorda og stimulerer biologisk mangfold i
801 jordsmonnet. Kompost har i perioden 2019-2022 vært mulig via Miljøavtale trinn 2. Bruk
802 av egenprodusert kompost har blitt ett eget tiltak i nasjonal meny, og vi etablerer den
803 som et eget tiltak i forskriften. Spredning av biokull er ett annet nytt tiltak i den
804 nasjonale menyen. Denne har vi etter dialog med næringa bestemt oss for å ikke ta med
805 i ny forskrift om regionale miljøtilskudd. Den er litt for prematur enda, og vi mener det
806 må veldig høye tilskuddssatser til for å utløse gjennomføring av tiltaket, noe som vil gå
807 på bekostning av andre viktige ordninger. Vi synes det er et veldig godt tiltak, men
808 vurderer tiltaket på nytt om fire år når det foreligger mer forskning.

809 I forskriften vil tiltakene Fangvekster som underkultur, Fangvekst sådd etter høsting,
810 Fangvekst med høy diversitet og Bruk av egenprodusert kompost være mulige tiltak.

811

812 6.3.4 Miljøavtale og klimarådgiving

813 Miljøavtale skal stimulere til at foretak gjennomfører flere miljøtiltak i kombinasjon for
814 en styrket miljøinnsats. Vi har hatt lav oppslutning rundt miljøavtale trinn 1 og trinn 2
815 som vi har hatt i perioden 2019-2022. Nye tiltak i nasjonal meny erstatter innholdet vi
816 hadde i miljøavtale. Det er ikke aktuelt å videreføre den slik den er i dag, men kan være
817 aktuell med ny innretning. Vi har også mange mulige kombinasjoner av tiltak på samme
818 areal i dag – mulig vi oppnår styrket miljøinnsats med disse?

819 Vi har likevel tro på at miljøavtale har noe for seg, og vil bruke den til å stimulere til grønt
820 plantedekke året rundt. Målet er å få flere til å etablere hovedveksten på våren ved å så
821 direkte eller etter lett jordarbeiding, og ved det stimulere til bedre jordhelse. Med lett
822 jordarbeiding (harv/fres) menes inntil 10 cm dybde. Og at det sås fangvekst som
823 underkultur eller etter høsting. Det som skiller trinn 1 og trinn 2, er at det i trinn 2 ikke er
824 tillatt med kjemiske ugrasmidler for å avslutte fangveksten på våren og fangveksten som
825 etableres skal ha høy diversitet.

826 Klimarådgiving kom som nytt tiltak i 2021, og skal være med i alle forskrifter om
827 regionalt miljøtilskudd. Jordbruksavtalepartene bestemte i jordbruksoppgjøret 2022
828 nasjonale tilskuddssatser for klimarådgiving. Tiltaksklassene som skal brukes er to-til-en
829 rådgiving, en-til-en rådgiving og grupperådgiving. Hovedutfordringen har vært å få
830 foretakene til å gå kurs for å gjennomføre klimatiltak. Hovedmålet for perioden 2023-
831 2026 er å få flere til å gjennomføre kurs som gir foretaket en tiltaksplan.

832

833 7 Klima- og miljøprogrammet

834 7.1 Bakgrunn

835 Klima- og miljøprogrammet er en ordning som gir støtte til prosjekter som retter seg
836 mot jordbrukets klima- og miljøutfordringer. Mottakere av prosjektstøtten er primært
837 FoU-organ, rådgivning og ulike organisasjoner. Prosjektene omfatter temaene
838 klimagassutslipp, klimatilpasning, vannmiljø, kulturlandskap, naturmangfold og relaterte
839 utfordringer. Økt kunnskap om utfordringer og tiltak, effektive virkemidler for
840 næringsutøverne, god kunnskapsoverføring fra forskning til praktisk jordbruk og
841 oppdatert rådgivning overfor næringsutøverne er sentrale elementer. Ny kunnskap fra
842 prosjektene skal raskt kunne gjennomføres i praktisk jordbruk. Ordningen forvaltes
843 både nasjonalt og regionalt.

844

845 7.2 Målsettinger og prioriterte utfordringer 2023-2026

846 Statsforvalteren får tildelt årlige midler til klima- og miljøprogrammet. Prioriterte tema
847 for klima- og miljøprogrammet 2023-2026 er listet opp i tabellen nedenfor, og legges til
848 grunn ved behandling av søknader og tildeling av tilskudd i fireårsperioden. Det kan
849 komme føringer om temaer som vi skal prioritere gjennom det årlige tildelingsbrevet til
850 statsforvalterne. Et viktig vilkår for tildeling er at kunnskap fra prosjektet gjøres
851 tilgjengelig for næringsutøverne og raskt gjennomføres i praktisk jordbruk.

Prioriteringer/mål	Aktivitet	Form	Ansvar	Periode
1 Karbonlagring i jord og jordhelse skal være tema på samlinger og møter i næringen i hele Oslo og Viken, med fokus på kunnskapsoverføring fra det økologiske landbruket.	Utredning, utprøving/testing og rådgiving	Møter, nettartikler markvandring og samlinger	SF i samarbeid med NLR, NIBIO, LMD, mfl.	2023-2026
2 Øke kunnskapen om plogfri korndyrking, med vekt på høstkorndyrking.	Utredning, utprøving/testing og rådgiving			2023-2026
3 Tilbud om miljørådgivning på foretaksnivå i områder under marin grense der det ennå ikke er regionale miljøkrav.	Støtte rådgivning i kommuner med særlige miljøutfordringer	Videreføre støtte til gratis miljøråd, områder uten miljøkrav	Vannområder	2023-2026

4	Bidra til å spre kunnskap om miljøkravforskriften spesielt og vannmiljøtiltak generelt. Prioriterer områder med regionale miljøkrav.	Veiledning, møter og markvandring	Åpne møter i regi av vannområder og kommuner	Kommuner og vannområder	2023-2026
5	Bidra til kunnskapsutvikling innen økologisk jordbruk blant annet gjennom utredninger, forsøk og utprøvinger av driftsmetoder.	Møter, nettartikler markvandring og samlinger		SF landbruk i samarbeid med NLR, fylkeskommunene m.fl.	2023-2026
6	Veiledning av tiltak knyttet til pollinerende insekter og lavere forbruk av kjemiske ugrasmidler skal være tema i hele Oslo og Viken.	Møter, nettartikler markvandring og samlinger		SF landbruk i samarbeid med klima- og miljøvernavdelingen	2023-2026

852

853 8 Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)

854 Formålet med tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) er å fremme natur- og
855 kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra
856 jordbruket. Midlene kan ses i sammenheng med tiltak i RMP og midler fra
857 miljøforvaltningen til istandsetting av naturtyper og kulturmiljø, tiltak for pollinerende
858 insekter og fjerning av fremmede skadelige arter. Tiltakene som bidrar til å redusere
859 forurensning under SMIL-ordningen, kan også bidra til bedre agronomisk driftspraksis
860 og tilpasning til klimaendringer. Ordningen er også et viktig klimatilpasningstiltak for å
861 sikre god håndtering av overflatevann og riktig dimensjonering av hydrotekniske anlegg,
862 inkludert fangdammer.

863 For å få til en helhetlig satsing på miljøtiltak lokalt, skal de fireårige tiltaksstrategiene for
864 tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) og regionalt miljøtilskudd ses i
865 sammenheng. Regionalt miljøtilskudd skal gjennom tilskudd til årlig skjøtsel og
866 vedlikehold følge opp SMIL-tilskudd til investeringer innvilget av kommunen. Regionalt
867 miljøprogram skal angi retningslinjer for fordelingen av SMIL-midler til kommunene.
868 Statsforvalteren skal også bidra til at kommunene tar en aktiv rolle i
869 prosjektprioriteringene for SMIL og stimulerer til felles satsinger på tvers av
870 kommunegrensene.

871 Føringer for prioriteringer i de kommunale tiltaksstrategier for bruk av SMIL-midler:

- 872 ○ De kommunale tiltaksstrategiene skal prioritere tilskudd til områder med de
873 største miljøutfordringene og prioritere tiltak som gir god miljøeffekt.
874 ○ I henhold til jordbruksavtalen, skal hydrotekniske tiltak prioriteres i
875 leirjordsområdene.
876 ○ Det kan i tillegg komme føringer i jordbruksavtalen knyttet til prioritering av både
877 klima, miljø og kulturlandskapstiltak.
878 ○ Kommunene er vedtaksmyndighet og skal utarbeide lokale tiltaksstrategier i
879 samråd med landbruksnæringen.

880 Statsforvalteren fordeler midler til kommunene etter følgende kriterier:

- 881 ○ 60 % av midlene fordeles etter faste kriterier:
882 ○ Jordbruksareal
883 ○ Antall daa planert areal /hydrotekniske utfordringer
884 ○ 20 % etter miljøutfordringer
885 ○ Kommunens tiltaksstrategier, der SMIL og RMP sees i sammenheng
886 prioriteres
887 ○ Særlige regionale og nasjonale miljø- og kulturlandskapsutfordring.
888 ○ Helhetlig plan for Oslofjorden/tiltakskort
889 ○ 20 % etter aktivitet og måloppnåelse:
890 ○ Gjennomføringsgrad
891 ○ Rapportering og innmeldte behov/planer

892

893 Veilederen [Naturmangfoldloven kapittel II - Alminnelige bestemmelser om bærekraftig](#)
894 [bruk](#) fra Klima- og miljødepartementet, kan være til støtte i saksbehandling.

895

896 9 Drenering

897 Godt drenert jord er avgjørende for å kunne øke matproduksjonen i årene som
898 kommer, og viktig for å tilpasse jordbruket til et endret klima med mer nedbør.
899 Drenering bidrar også til å gjøre arealene bedre rustet til perioder med ekstremvær.
900 God dreneringstilstand i jorda motvirker jordpakking, gir lavere risiko for utslipp av
901 lystgass og høyere avlingsnivå.

902 Retningslinjer for fordelingen av dreneringsmidler til kommunene

903 Statsforvalteren fordeler midler til kommunene etter følgende kriterier:

- 904 ○ 70 % av midlene fordeles etter faste kriterier:
905 ○ Andel jordbruksareal

- 906 ○ 30 % etter aktivitet:
- 907 ○ Gjennomføringsgrad
- 908 ○ Rapportering og innmeldte behov

909 **10 Nasjonalt utvalgte kulturlandskap i**

910 **jordbruket**

911 Utvalgte kulturlandskap i jordbruket er et utvalg av Norges mest verdifulle
912 kulturlandskap. Områdene er valgt ut fordi de har store biologiske og kulturhistoriske
913 verdier. I Oslo og Viken har vi sju områder med status "utvalgt kulturlandskap" (UKL).
914 Disse særegne jordbrukslandskapene er skapt av mennesker i samspill med naturen
915 gjennom mange generasjoner. Særpreget i disse områdene kan bare ivaretas gjennom
916 fortsatt drift, skjøtsel og vedlikehold.

917 Det er kommunen som skal prioritere de tiltakene som er best egnet i området innenfor
918 de rammene som kommer frem av forskriften. Kommunen skal lage forvaltningsplaner
919 for området hvor de beskriver verdier i området, utfordringer, og prioritering av
920 tiltak.

921 Statsforvalterens landbruksforvaltning er koordinator på regionalt nivå og samarbeider
922 tett med statsforvalterens miljøavdeling og kulturminneforvaltningen i fylkeskommunen
923 og Sametinget. Statsforvalteren følger også med på om aktiviteten i områdene er i tråd
924 med forventningene.

925

926 **11 Miljøtiltak utenom støtteordningene i**

927 **regionalt miljøprogram**

928

929 **11.1 Regionale miljøkrav**

930 Nasjonale føringer om vannforvaltning forteller oss at vi har behov for mer forpliktende
931 krav og forsterket innsats mot forurensning fra jordbruk. Ny forskrift for regionale
932 miljøkrav med utvida virkeområder gjelder for fulldyrka jordbruksarealer, der erosjon og
933 avrenning fra disse arealene påvirker den økologiske tilstanden i vannforekomstene
934 negativt.

935 Oslo og Viken er per i dag det eneste fylket som har innført forskrifter om regionale
936 miljøkrav i jordbruket. Dette er et virkemiddel som kommer i tillegg til de frivillige
937 tilskuddsordningene, som regionalt miljøtilskudd og SMIL. Målet med de regionale
938 miljøkravene er å styrke/øke den eksisterende tiltaksgjennomføringen og miljøinnsatsen
939 som blir gjennomført gjennom de frivillige tilskuddsordningene. Behovet for økt

940 tiltaksgjennomføring oppstår når den eksisterende tiltaksgjennomføringen ikke strekker
941 til for å nå miljømålene etter vannforskriften. I noen tilfeller skyldes dette at
942 oppslutningen rundt de ulike avrenningstiltakene i regionalt miljøprogram/regionalt
943 miljøtilskudd? er for lav, men en annen forklaring kan også være at klimaendringene
944 kamuflerer den gode miljøinnsatsen den enkelte gjør på sin gård.

945 Forskriften skal være målrettet, og kravene skal bidra til økt gjennomføring av
946 vannmiljøtiltak, samtidig som de ivaretar hensynet til matproduksjon på en best mulig
947 måte. Innføring av regionale miljøkrav kan påføre bonden en økonomisk og driftsmessig
948 ulempe, og vi forsøker derfor å kompensere for noe av denne ulempen gjennom RMP-
949 tilskudd.

950 Ny forskrift om regionale miljøkrav for jordbruket i Oslo og Viken var først på høring
951 høsten 2021. Som følge av høringsinnspillene vi fikk inn etter denne høringsrunden, ble
952 forskriften sendt ut på en ny høring, våren 2022. Arbeidet med å vurdere hvilke
953 høringsinnspill som kan tas inn og ikke, er nå ferdig, og forskriften skal tre i kraft 01.01.
954 2023.

955

956 **11.2 Nydyrking**

957 Vi er generelt positive til nydyrking da det er en av flere måter å nå det nasjonale målet
958 om å øke norsk matproduksjon på. Statsforvalteren uttaler seg til søknader om
959 godkjenning av plan for nydyrking i saker der tiltaket kan berøre vesentlige natur- og
960 kulturlandskapsverdier jf. § 9 i forskrift om nydyrking. I uttalene skal vi vise til viktigheten
961 av at kommunen gjør vurderinger etter §§ 8-12 i naturmangfoldloven, og at
962 vurderingene kommer fram i kommunens vedtak. Vi minner også kommunene på
963 forskrift om konsekvensutredninger i saker der dette er aktuelt. Ett annet viktig moment
964 er økologisk tilstand i vassdrag, og tiltakets mulige påvirkning på denne. I henhold til
965 vannforskriften skal det ikke tillates tiltak som forringer eller gjør det vanskeligere å nå
966 miljømålet for vannforekomsten.

967

968 **11.3 Informasjon om miljøvirkemidlene**

969 Mål om økt oppslutning om miljøtiltakene og at riktige miljøtiltak gjennomføres på rett
970 sted. Informasjon og veiledning om de økonomiske og juridiske miljøvirkemidlene.

971 Vi bruker flere informasjonskanaler:

- 972 - Nettsider (undermenyer, tilskudds-, kurs- og konferansekalender),
- 973 - Ukentlig informasjonsbrev til kommunene,
- 974 - Facebook,

- 975 - Kurs/webinarer vi holder for forvaltningen og andre
 976 - Delta på eksterne møter i ulike fora, enten som deltager eller foredragsholder

977 På nettsiden vår er det en undermeny per miljøvirkemiddel. Det er fast informasjon om
 978 de ulike miljøvirkemidlene, veiledningsmateriell og lenker til aktuelle lover og forskrifter
 979 med mer.

	Aktivitet	Målgruppe	Form	Ansvar	Periode
Regionalt miljøtilskudd	Informasjon om ordningen	PT-søkere	Veileder, nettside, ofte stilte spørsmål, SMS, informasjonsbrev	SFOV	Fast informasjon og ekstra før våronn, når søknadsomgangen åpner og før søknadsfrist
	Statistikk om oppslutning rundt ordninger	Søkere, kommune m.fl.	Pivot/digital	SFOV	2023-2026
	Gode kartløsninger	Søker og kommune	Digitale kart på nettsiden	SFOV	Før søknadsomgangen åpner
	Kompetanseheving	Kommunal landbruksforvaltning	Kurs/webinar	SFOV	Løpende
	Tilskuddskalender		Nettside, informasjonsbrev	SFOV, hovedansvar kommune	
Spesielle miljøtiltak i jordbruket	Informasjon om ordningen		Nettside, ofte stilte spørsmål	SFOV, hovedansvar kommune	
	Kompetanseheving	Kommunal landbruksforvaltning	Kurs/webinar	SFOV	Løpende
Drenering	Informasjon om ordningen		Nettside, ofte stilte spørsmål	SFOV, hovedansvar kommune	
	Kompetanseheving	Kommunal landbruksforvaltning	Kurs/webinar	SFOV	Løpende
	Informasjon om ordningen		Nettside, ofte stilte spørsmål	SFOV	

Klima- og miljøprogram met	Tilskuddskalender	Kommunal landbruksforvaltning	Nettside, informasjonsbrev	SFOV, hovedansvar kommune	Før søknadsfrist
	Kompetanseheving		Kurs/webinar	SFOV	Løpende
Regionale miljøkrav	Informasjon om forskriften	De som har krav Kommunal landbruksforvaltning	Nettside, ofte stilte spørsmål, veileder, saksbehandlerrundkriv, informasjonsbrev	SFOV	Fast informasjon
	Kompetanseheving		Kurs/webinar	SFOV	Løpende
	Kurs/møter/webinarer	De som har krav, vannområder, kommuner	Foredrag med mulighet for spørsmål	SFOV	Mye 2023, deretter løpende

980

981

982

983 11.4 Jordvern

984 Kommer tekst om nasjonal føring.

985

986 11.5 Produksjonstilskudd (miljøvirkemiddel)

987 Produksjonstilskudd er en fellesbetegnelse for flere tilskuddsordninger som foretak
988 med husdyr- og/eller planteproduksjon kan søke om, og fungerer som årlig tilskudd til
989 drifta. De aller fleste jordbruksforetakene oppfyller vilkårene for å motta tilskuddet.
990 Produksjonstilskudd er en viktig inntektskilde for jordbruksforetakene.

991 Formålet med produksjonstilskudd, jf. forskrift om produksjonstilskudd og
992 avløsertilskudd [i jordbruket](#), § 1, "... er å bidra til et aktivt og bærekraftig jordbruk
993 innenfor de målsettinger Stortinget har trukket opp." Formålene med de enkelte
994 tilskuddene framgår av Prop. 1 S. Generelt er formålene med mange av tilskuddene å
995 styrke inntektene i jordbruket, jamne ut forskjeller i inntektene mellom små og store
996 bruk og kompensere for at de naturgitte forholdene for jordbruksproduksjon er
997 forskjellige rundt i landet. Flere av tilskuddene har også miljøformål.

998

999 *Tilskudd til dyr på beite*

1000 Tilskuddet har som formål å stimulere til pleie av kulturlandskapet og å oppnå god
1001 utnytting av utmarksressursene. Tilskuddet er todelt. Det er et tilskudd til dyr på beite,
1002 med krav om minimum 16/12 ukers beitetid, avhengig av i hvilken sone foretaket har sitt
1003 driftssenter. Den andre delen består av tilskudd til dyr på utmarksbeite, med krav om
1004 minimum 5 uker beitetid i utmark. Det samme dyret kan inngå i beregninga av både
1005 tilskudd til dyr på beite og tilskudd til dyr på utmarksbeite. De 5 ukene inngår i rammen
1006 for minimum 16/12 ukers beitetid. Tilskuddet utbetales med en sats per dyr på beite og
1007 en sats for dyr på utmarksbeite. Satsene er forskjellige avhengig av dyrslag. Tilskudd til
1008 dyr på beite utbetales for sau, lam, geit, kje, alpakka, storfe, hjort, hest og lama. Tilskudd
1009 til dyr på utmarksbeite utbetales for de samme dyreslag som nevnt foran, unntatt
1010 alpakka, hjort og lama.

1011

1012 *Kulturlandskapstilskudd*

1013 Formålet med tilskuddet er å bidra til å skjøtte, vedlikeholde og utvikle kulturlandskapet
1014 gjennom aktiv drift. Tilskuddet utbetales for alt jordbruksareal som foretaket disponerer
1015 og driver aktivt innenfor vekstgruppene grovfôr, korn, potet, grønnsaker, frukt og bær
1016 m.m. Satsen per dekar er lik for alt areal.

1017 Det betales ut tilskudd for det grovfôrarealet som foretaket trenger til beite og til
1018 produksjon av vinterfôr til de dyra foretaket disponerer, samt til produksjon av grovfôr
1019 for eventuelt salg. Størrelsen på tilskuddsberettiget grovfôrareal fastsettes etter normer
1020 som går fram av jordbruksavtalen. Ett dekar innmarksbeite teller som 0,6 dekar ved
1021 beregningen av arealgrunnlaget for tilskuddet.

1022

1023 *Tilskudd til økologisk landbruk*

1024 Tilskudd til økologisk landbruk omfatter tilskudd for økologisk husdyrproduksjon og
1025 økologiske jordbruksarealer, inkludert produksjoner som er under omlegging til
1026 økologisk produksjon. Tilskuddene kommer i tillegg til det ordinære husdyrtilskuddet og
1027 arealtilskuddet. Formålet er å stimulere til at en større del av jordbruksproduksjonen er
1028 økologisk. Satsene per dyr og per dekar avhenger av dyreslag og vekstgruppe. Det er et
1029 vilkår at produksjonen drives i samsvar med [forskrift 18. mars 2017 nr. 355](#) om
1030 økologisk produksjon og merking av økologiske landbruksprodukter,
1031 akvakulturprodukter, næringsmidler og fôr. Foretakene må være medlem av Debio og
1032 underlagt årlig revisjon av produksjonen.

1033

1034 *Tilskudd til bevaringsverdige husdyrraser*

1035 Ordningen skal bidra til å bevare gamle husdyrraser. Tilskuddet blir gitt per dyr. Satsen
1036 avhenger av dyreslag.

1037 For storfe gjelder tilskuddet melkeku, ammeku og okse av minst 7/8 av en av rasene:
1038 sidet trønder- og nordlandsfe, østlandsk rødkolle, dølafe, vestlandsk raudkolle,
1039 vestlandsk fjordfe eller telemarkfe. Okse må være 12 måneder eller eldre på telledato,
1040 og tilskudd for okse gis for inntil 2 okser av samme rase per foretak. Individet må være
1041 registrert i Kuregisteret ved Norsk genressurscenter.

1042 Tilskuddet til sau omfatter rasene blæset, dala, fuglestadbrogete, grå trønder, rygja og
1043 steigar. Individet må være registrert med låst rasekode i Sauekontrollen.

1044 Tilskuddet utbetales for ammegeit av rasen kystgeit. Individet må være registrert med
1045 låst rasekode i Ammegeitkontrollen.

1046 Når det gjelder hester, utbetales tilskuddet for unghest under 3 år av rasene: dølahest,
1047 fjordhest og nordlandshest/lyngshest. Individet må være stambokført (rasegodkjent) og
1048 ha fått utstedt hestepass.

1049

STATSFORVALTEREN I OSLO OG VIKEN

Postboks 325, 1502 Moss | sfovpost@statsforvalteren.no | www.statsforvalteren.no/ov

